

Полковник А. В. Гавричков

ЧАНАЧЫ-ДЬУУЧЫЛ

**Горно-Алтайская областная
БИБЛИОТЕКА
г. Горно-Алтайск № _____**

**ОЙРОТСКИЙ ОБЛАСТЫН
НАЦИОНАЛЬНЫЙ ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫ
г. ОЙРОТ-ТУРА
1941**

1-кы дьур. Чаналу чике турары.

Кире сѣс

Чана военно-прикладной дьаан учурлу болуп дьат. Чаналу подразделениелердин дьуучыл действиелери, дьуунун дьенюзине дьединип турганы каа-дьаа эмес.

Финский акгвардейцинала тартыжуда турушкан, Советский Союзтын Геройы нѣкѣр Н. Соломонников айдат: „Менин отделиемнин дьуучылдары разведкага кѣп катап дьургендер, кѣп дьууларга киришкендер, дьеню аларына олорго чана болужып туратан. Менин дьѣбим—чанала дьюрерине, оны тудунар-кабынарына сюрекей дьакшы юренип алары, советский кажыла дьийт кижиге керектю“—деп, нѣкѣр Соломонников ошон ары айдат.

Кызыл Черюнин дьуучылдарына чана кышкы ѳйдѣ мылтыкты ѳк кыялтазы дьок керектю. Ак та, агашту да дьерлерге, каан аяс та кюнде, калапту дьут та кюнде, качан да болзо, кайда да болзо, чана красноармеецке болужып, онын кючин корулап дьат. Чаналу дьюгюреринин техниказын дьакшы билер разведчиктер командованиенин заданиезин тюрген де, чике де бюдюрип дьадылар. Тыл ла фронтто ортозына, подразделениелер де ортозына тил алыжарын чана тузаланарыла дьетирерин связисттер тѣзѣгилейдилер. Саперлер дѣзе чаналу дьакшы дьюрюп дьадылар: олор ѳмик буудактарга, гранитный противотанковый буудактарга—надолбаларга, миналап койгон дьаландарга ѳнѣлѣп келеле, олорды дьаманын дьетирбес эдедилер. Воинский частьтар чана кийип алала, ѳштюнин ыраагыла эбирип, кийинине киреле, кандый да дьер болзо, ошон камаазы дьогынан действовать эдерге дьайымды аладылар.

Калганчызы, чаначылар озочыл позицияларга дьуу азыгын тюрген дьетиредилер, коруланар службаны дьакшы

2-чи дьур. Элип-селип базыт—базарын сол буттан баштаган.

ёткюрөдилер. Чаначыларды дьуучыл действовать эдерине юреткедий примерлерди история ас билер эмес. Озогы чаначыл орус черю героический походтор эдип туратандар. Орус черюлер, чананын болужыла, Югорский дьерди XV чактын учында дьуулап алгандар.

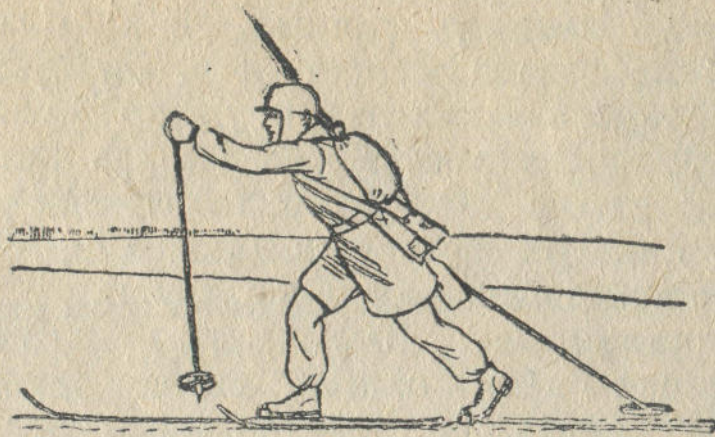
Советский Карелияга кирген ак финдерди чаналу красноармейский отрядтар гражданский дьуунын дьылдарында дьаба дьедип тургандар. Анчадала, интернациональный школдын чаначыларынын Кимас-кёлгё барган походы ончозына дьарт. Отряд 1000 километрге дьуук дьер ёдюп, финский интервенттердин дьаан базалары ла складтарын коскорып салган.

1940 дьылда акфиндерле героический дьулардын кюндеринде де историянын бу страницалары ундулбады.

Кадырбай Джаманбадин командовать эдип турган Ленинградский военный округтын чаначыл отряды бойын атту-чуулу макка салды. Ёштю керегинде баалу дьетирилерге дьединерге, ёштюни кююн-кайралы дьогынан дьоголторго, ол кёп катап разведкаларга дьюрюп туратан.

Нёкёр Братаничевтин командазыла, чаначылардын группы 42 км. тюрген ёдёлё, алып алган позициязына бектенип алала, ол дьерге болуш келерге дьетире, дьана баспай турумду тартыштылар.

Старший лейтенант нёкёр Ватагин командазыла, разведчиктердин группы, ёштюнин улай турган огневой точказынан (ДОТ) образец эдип, бир болчок бетон эжелзин деп, приказ алган. Ак халатту чаначылар укреплениге билдирбезинен ёнёлёп баргандар. Укреплениенин дьанында 10 пар чана, пулемет тургузатан установка ла патроннын каптары дьатты. Блиндажка кирер эжик дьабулу болды. Ёштю колго кирбей турды. Дьедип келген саперлор ДОТ-ты юзюп ийдилер. Бетонированный блиндажка дьажынгандарды дьок эдип салгандар.

3-чи дьур. Элип-селип базыт—базарын он буттан баштаган.

Соломонников, Кадырбай Джанбалин, Братаничев, Ватагин ле оной до ёскё нёкёрлёрдий болорго, чанала дьакшы базарына, чаналу дьорюп чечен адарына, гранат таштаарына ла дьыдабыла саярына дьакшы юренип алар керек.

Бу брошюранын амадузы,—чаналу дьорер дьуучыл действиелердин элементтериле, чаналу военизированный переходтор тезёп, оморды ёткюрерин билип аларына колхозчы дьашёскюрюмге болыжары болуп дьат.

Чаналу элип-селип, эмезе дьаныс уула базарынын (2-чи ле 3-чи дьур.) таркадылган эп-сюмезин бу брошюрада бичибей турубис. Базыштын мындый бюдююзин бичигенин, анылу руководстволордон ло брошюралардан таап аларга кем дьок.

4-чи дьур. Мылтыкты поход тужунда дьюктенери

ДЬУУЧЫЛ ДЕЙСТВИЕЛЕРГЕ ЧАНАЛУ БАЗАРГА БЕЛЕТЕНЕРИ

Юзюктелтип дьюгюрери

Ёштюнин алдындагы аткылап турган дьерди тюрген ёдёрине юзюктелтип дьюгюрерин тузаланып дьат, оны тузаланырын ёткюрери мындый:

Чаналу. Чаналу дьадала адарынын аргазын (8-чи дьур-кёр), сол колыла таягына таянып, он колыла мылтыгына таянып, сол тизезиле тизеленип алар. Он будун алды дьаар тартып, чананы базатан дьери дьаар ууландырала, таяктарды сол дьанына таянар. Сол колыла таягына таянып, бойун он буды дьаар дьяа эдер. Ол ок ёйдё, сол чаназын ла мылтыгын ичкеери тюрген дьылдырала, бёкёйищ алып юзюктю дьюгюрерин баштаар (5-чи дьур.).

Колында чаналарлу. Юзюктелтип дьюгюрерден озо мылтыкты ийнине арта салып, эмезе дьюктенип алар. Чаналарды ла таяктарды дезе тудунып алар. Чаналарга таянып, тюрген турала, чаналарды тудунганча дьюгюрер. Юзюктелтип дьюгюриштин кийнинде, чананын базатан площадына чаганакты чаганактай салып алала, адарына беле-летенер.

Дьылары

Кардын дьаан кичинегинен база чананын креплениезинин дьылыжып турганынан кёрё, дьыларын мынайда ёткюрер:

Чаналарга дьадала. Бу эп-арганы, кары дьука да, кату да дьерге тузаланып дьат. Чаналарды бирюзин-бирюзине коштой дьигин табаштыра салып алар. Таяктарынын учын алын кайыштан (носковой скобанан) ёткюрер, тегеликтерин чаналардын бажына кийдирип алар. Таяктарды чаналардын юстине куустура салып алар. Мылтыкты дьюктенип алар эмезе таяктардын юстине салып алар. Дьыданы таяктын тегеликтеринен ёткюрип алар, чаналар бойы-бойынан айрылышпазын деп, бир чананын кийин буузын база бирюзине артып алар керек. Чаналардын грузовой площадына кёнкёрё дьадып алала, эки колыла темденип дьылар (6-чы дьур.). Дьакшы дьылбай турган болзо, будубыла дье-межер.

5-чи дьур. Юзюктелтип дьюгюриш.

6-чы дьур. Кёнкёрё дьадала дьылары

7-чи дьур. Тёрттамандап дьылары.

8-чи дьур. Дьадала адары.

Тёрттамандап энмектеери. Бу эп-арганы кары дьаан дьерге тузаланып дьат. Таяктарды тудунып алар эмезе олорды сол дьанынан курга кыстап алар, мылтыкты дьюктюгинен мойынга илип алар эмезе дьюктелип алар. Чаналардын грузовой площадкаларынан туду алар, чаналардын юстине таянып тизеленип туруп алала, элип-селип, бутла болужуп дьыларын баштаар (7-чи дьур.).

Мылтык адарына белетенери

Чаналу дьорюп адарына белетенерин мынайда ёткюрер:

Чананы чечпей, дьадала адары. Таяктарды тегеликте-ринен ёткюриштиреле, сол колго тудунып алар, мылтыкты дезе он колго тудунып алар. Чаналардын бажын алчайта базып, сол тизеге тизеленер, сол колло таяктарга таянып, чаналардын ортозына дьадып алар, чаналарды ич дьанындагы кырын кар дьаар эдип кырынан тееп алар, таяктарды дезе тегелигин сол дьаны дьаар эдип алдына салып алар. Колды дезе таяктарга тептирип алар (8-чи дьур.).

Чананы чечеле, дьадала адары. Бу эп-арганы кёбюк карлар ла терен карларга тузаланып дьат. Чечип алган чаналарды ичкеери дьылдырала, алды орто салып алар, таяктарды сол дьанына салып алар. Белетенер тушта колдорун чананын базар площадказына чаганактап алар.

Тизе бажынан адары. Он чананын бажын он дьаны дьаар бурултып, онын грузовой площадказын сол чананын чончойына салып алар; ол ок ёйдё он тизеге тизелене отурала, мылтыкты адарына белетеер (9-чы дьур.).

Бут бажынан адары. Он чананын бажын туура базар сол чананы ичкеери дьылдыра базар, ол ок ёйдё мылтыкты адарына белетеер. Сол таякты шыйралай тударына тузаланарга, оны сол чананын тыш дьанына коштой тургузар, шыкаар тужунда бутты эмеш бюктеп ийер (10-чы дьур.)

9-чы дьур. Тизе бажынан адары.

10-чы дьур. Бут бажынан адары

Гранат таштаары

Бут бажынан таштаары. Таяктарды курга кыстап алар-эмезе мылтыкка кожо сол колго тудуһуһ алар. Сол бутты алтай базарыла, гранат тудунган он колды ичкеери сунар. Он бутла ичкеери алтаарда, гранат тудунган он колды кайра апарар. Гранатты таштаар тушта, сол бутты ичкее-ри сол дыаны дыаар базар (11-чи дьур.). Гранатты ташта-ганынын соһында он чананы сол чана дыаар дыаан эмес толуктай ичкеери базар.

Тизе бажынан таштаары. Ууланган аайын кубултпай, сол чананы ичкеери дылдырыһ, он будуһун тизезиле он чанага тизеленер, чончойго отурбай дыадыһ, гранатты таш-таар (12-чи дьур.).

Дыадала таштаары. Амаду дыаар ууланыһ дыадыһ алар. Таяктарды ла мылтыкты он дыанына салыһ алар. Гранат-ты он колына тудуһуһ алар. Ёрө ёндөйгөн аяс талаяр Кардан ёрө ёндөйгөнлө бойынча гранатты мергедеер (13-ч. дьур.). Гранатты мергедегенинин кийиһинде, алдындагы аай-ынча ойто дыада берер.

Дыдабыла саяры

Дыдабыла он до дыаны дыаар, сол до дыаны дыаар, ич-кеери де саяр. Таяктарды куруна кыстап алар.

Он дыаны дыаар саяры. Саярга турган неме дыаар мыл-тыкты эки колбыла уулай тудар. Мылтыкты уулай тудар ла тушта чананын учын алчайта базыһ, он бутла тем-денер. Сол чананы ич дыанындагы кырына базар. Көгюе-ти ичкеери эдер. Сол бутты тюзезде тебинер (14-чи дьур.). Сайганнын соһында, базарын сол будыла баштаар.

Сол дыаны дыаар саярын онойдо ок эдиһ дыат, дые дыанысла ойто кайра болор.

11-чи дьур. Гранатты бут
бажынан таштаары

12-чи дьур. Гранатты тизе
бажынан таштаары.

Ичкеери сайары. Ёштю (кептюр) сол дьанында турган болзо, кажы бир бутты алтаган аяс, онын мылтыгын сол дьаны дьаар чарчада согор, база бир бутты алтаар тушта оны саяр.

Ёштю (кептюр) он дьанында турган болзо, кажы бир бутты алтаган аяс, онын мылтыгын он дьаны дьаар чарчада согор, база бир бутты алтаар тушта оны сайар.

Дьыдала саярын темденбей (кыска да) саятаны бар, оной-ып ок мылтыкты ичкеери апарып (узун да) сайатаны бар.

Чедендерди ажары

Чедендер ажарында, оны алтай база да берери бар, оны ёрё чыгала да ажары бар. Чеденди ажыра база беретендерин ол бийик эмес болзо эдетен. Он дьанын чеденге дьёлёй туруп алар. Сол таякка таянып, бюктеген он будыла он чананы кёдюрер, ол ок ёйдё, оны он таякла кожо чеденди ажырала, чеденнин биринчи, экинчи агажына базып алар. Он таякка таянып, бюктеген сол будыла сол чананы кёдюрер, ол ок ёйдё, оны сол таякла кожо чеденди ажырала, он чанага коштой базар.

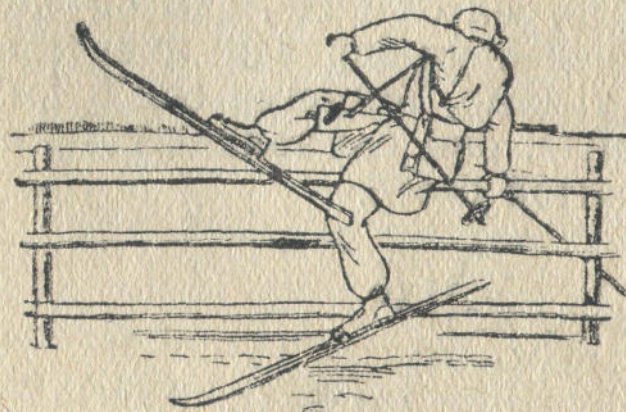
13-чи дьур. Дьаткан кижы, тура дьюгюреле гранатты таштаары

14-чи дьур. Дьыдабыла он дьаны дьаар саяры.

Бийиги 50-нөн 120 см. дьетири чеденди, оны ёрө чыгала ажып дьат. Сол дьанын чеденге дьёлөй туруп алар. Он таякты чеденди ажыра салала, оны чеденге куустыра кайра эдер, он колыбыла чеденнин юстинен тудунар, сол колыбыла десе сол таякка таянар. Сол таякка ла чеденге таянып, ёрө секирип чыгала чеденге отурып алар. Он колыбыла тудунганын ёскөртө тудала, кёксин он дьаны дьаар эбирткен аяс, тизезинен бюктелип калган он бутла чананы кёдюреле, чеденди ажыра салып ийер (15-чи дьур.). Кёдюре бойынын эбирип бараатканын токтотпой, бюктелген сол будыла сол чаназын чеденди тюрген ажыра салала, чеденнен тюзюре калып ийер. Чаначы чеденнин юстине бектеп отурып алза, эки будын чеденнен дьаныс уула да ажырып ийер.

15-чи дьур. Чеденди чаналу ажары.

Чаналу дьюрер военнизированный переход

Чаналу дьюрер переходтор физкультурниктерди кышкы ёйдё походко дьюрер дьюрюмдерге юредип, база чаначыл дьуучылга кыялта дьок сюркей керектю чыдамкайга юредип дьат. Барардан озо чаналарды дьакшы дьазап, адыктап кёрёр керек.

Переходторды, ээжи чилеп, группаларла (командаларла, подразделениелерле) ёткюрер, оморды организовать эдери не ле омордын задаказына, дьуу тужунда действовать эдип турган чаначыл отрядтарга ёткюрерге келижип турган не ле керектю немелер юзе кирер учурлу.

Оморды смолалаар, чананын сюркюжиле сюркюштеп алар, креплениелерин ёдюкке (ботникага эмезе сопогко) эптештире дьазап алар. Креплениелер чаначынын ёдюгине тыгыш кийилип турар керек, буттын бажы ээлерде чечилбес, тюшпес болор керек.

Креплениелерди эптештире дьазаар тужунда, замогынын действовать эдип турганын шиндеп кёрёр. Дьымжак креплениелердин кайыштарынын чыдымын, онойдо ок коомойын эмезе элегенин солуп турар.

Чаналардын таягын походко барааткан кижинин сынына кёрё талдап алган болор керек. Касталган, дьарылган таяктар походко дьарабас.

Кийимдери дьенилчегеш, ого юзери дьылу, кыймыктанарына чаптыгын дьетирбегедий, тар эмес, кен болор керек. Чананын костюмын, эмезе тегин брюканы ла тюктен эткен свитраны кийерин рекомендовать эдип дьат. Салкынду кюндерде свитранын алдына бёс чамча кийер керек. Тын этти сооктон корулаарына, этке дьаба дьадар тусы эмезе плавка кийер керек. Башка дезе, кулакты бёктёп турар тюк бёрюк кийер, колго дезе тере кыпту тюк меелей кийер керек.

Бутка дезе бёс чулук кийер, онын юстинен тюк чулук

кийер, ого юзери бёс эмезе кеден (байковый) орошкынла ороп алар керек. Ого юзери бутты газеттин 1—2 кат чаазыныла ороп алатан болзо, дыкшы болор эди.

Салкынду кюнде эмезе дыаан соок тужунда дьюсти, анчадала тумчукла ээкти кастын дьюузыла эмезе вазелинле сюркюштеп алар керек.

Кажыла переход, бойынын тёс амадузын походный дьюрюмге тартып аларга база чыдамал эдип юредип аларга коштой, кёп ёскё задачалар келижип тургандары мындый:

походто билдирбезинен дьюрери ле маскировка;
анчадала агаш ортозына дьюрерде дьердин аайын билери;
чананын дьолын чыгарары;

кардын дыаан, кичинегинен кёрё, дьердин аялгазынан ла турушчылардын тёозынан кёрё, строевой колонналарды тузаланары;

кардын ла дьердин аайынан кёрё, чаналу базарынын эп-аргазын тузаланары;

дьолдо учурашкан буудактарды ёдёри;

токтодынып турары (привал) ла чаналу отрядтын изин дьалмап (дылыыйтып) турары;

чананын азык инвентарын ла онон до ёскёлёрин алып дьюрери.

Чаналу отрядтын маскировказы ла билдирбей дьюрери, агаш ортозыла, дьюукала, кадью-капчалла, онон до ёскёлёриле ёдюп, база туманду, шуурганду, карлу кёчкё туююп турар кюндерде ле карануй тюнде военизированный переходтор ёткюрери болуп дьат.

Дьут-дьюлакай кюнде аайын билбес дьерле дьюрери, тюнде ориентироваться эдип билерин керексип дьат. Онын учун, отрядтын командиринде дьердин картазы ла компас болор керек. Онон башка, отрядтын командири переходко барааткандарды кёдюрезин кюннен, агаштан ла онон до ёскёлёринен кёрюп, дьердин аайын билип аларына таныштырар учурлу.

12 часта кёлёткё тюндюк дыаар кёргюзип дьат; 6 час эртен-тура кюн кюнчыгышта, кёлёткёзи дезе кюнбадыш дьаны дыаар кёргюзип дьат, 6 час энирде дезе, кёлёткё кюнбадыштан кюнчыгыш дыаар кёргюзип дьат. Агаштардын ла дыаан таштардын тюндюк дьаны кёп сабазында дьенес ле туй ёзюп калган болор; кезик агаштардын тюштюк дьанындагы бюри кою болуп дьат; тюндюк дьанындагы агаштын кадары, тюштюк дьанындагызына кёрё, дьюка да, ныкта да болуп дьат.

Чаналу отряд, ээжи аайынча, дьолы дьок дьерле дьюрюп дьат, онын учун переходторды кандый ла дьюзюн дьерле ётюрерге керек. Дье бу, строевой колонналарды чике тёзёерин некеп дьат.

Чаналу базар тужунда походный колонналардын сыны, чана дьок колонналардын сынынан 2—3 катап узун болуп дьат, онын учун походло базар тужунда колонналардын сынын кыскартарын кичеер керек:

- а) эмеш дьалбак колонналар тузаланарыла. Чаналу отрядтын базарына эн артык строй, 6 алтам дистанциялу, 2 алтам интервалду экиден ле тёрттён колонналар болуп дьат;
- б) чаначылдар ортозында дистанцияны кыскартарыла; колонналардын чёйюлерин кыскартарына кийининдеги чаначынын чаналарынын бажы алдындагы чаначынын чаналарынын учына дьуук дьюрер учурлу;
- в) ээчий-теечий барып дьаткан кезик группалардын (командалардын ла подразделениелердин) ортозында дистанцияларды кыскартарыла.

Агашту база дьыраалу дьерле барарда, бойы-бойына чалтыгын дьетирбеске, колонналардын ортозы ыраак та дьюрзекем дьок, дье ондый да болзо, бойы-бойынын бараанын дьылытпас керек.

Переходты кары дьюм дьерле ёткюрер тужунда чананын дьолын чыгарары дьаан учурлу болуп дьат; бу керекке эн артык чаначылдарды тузаланып, бир чананын дьолыла юч чаначыл баскадый эдип ийип дьат, анайдарда, 4 чананын дьолыла 12 чаначыл баскадый болот, ол чаначылдар, дьол канчала кирези уур болзо, анчала кирези улай солыжып дьадылар. Солужар тужунда баштаачы чаначылдар, дьолдын сол дьаны дьаар туура чыгып, бойынын группаынын (командазынын ла подразделениеезинин) кийинине келип, тура бередилен. Баштаачыларды солуурын дьанысла старшийдин (командирдин) дьёбиле ёткюрер. Дьол чыгарачылардын бюдюрер ижине, анайда ок, дьолдын аайын адык-таары ла буудакту, ёдёргё кюч дьерлерди темдектеери кирип дьат.

Переходтын участниктери (туружаачылары), кардын дьаанынан кёрё, чанала базар дьюзюн-дьююр эп-аргаларды тузаланарына дьакшы ылаптап юренер учурлу. Салкын аайынча эмезе сан тёмён чана дьакшы дьылбырып турар тушта, чаначылдар эки колло дьаныс уула да иштеериле барып дьадар, элип-селип барарыла да бараадар, коомой дьылбырап турза перекидкала (таякты ичкеери таштап) барарыла барар.

Переходтын туружаачылары бойлорынын дьолында дью-зюн-дьююр буудактарга учуражадылар, озор оны ёдюп бол-бой эбирип, ого кёп ёйлёр ёткюредиелер (бу дьюу ёйи ту-жунда болгон болзо), ол ажыра бойлорын ёштюнин алдына дьартап бередиелер. Командный переходто, бу переходтын туружаачыларын волевой качеству ла техникалу эдип ал-ардын аргазында, дьолдо учураганла буудактарды (сууны, чеденди, канаваны, дьюуканы ла онон до ёскёлёрин) ёдёрин командир тёзёёр учурлу.

Военизированный командный переход тушта, дьанысла чанала дьакшы базып билери ле кашуун болоры сюрекей керектю эмес. Дье амыраарын, бир ёйинде тура туюп дьеп-селинле кийимин дьазап, материальный частьты аайлу-башту эдип база дьедижип аларына артып калгандарына болужары дьаан учурлу болуп дьат.

Дьут-дьюлакай кюнде юде кыска болор учурлу—5 мин. дьюук. Кыска юделеер кёп сабазында дьердин аялгазы уур болгонынан улам, дьюукаларда, кырдын ары дьанында, агаш ортозында, кою ла узун дьырааларда ла онон до ёскёлёрин-де болуп дьат.

Кыска юделерди дьуртту пункттарда эдеринен качар керек. Бийик дьерди ажар тужунда 2—3 минутка туруп амыраар керек.

Переходтын туружаачыларын бойынын изин дьалмап ту-рарына юредери дьаан учурлу болуп дьат. Оны эдетен бир канча эп-арга бар. Озордын сыранайла дьенили—дьолго (орык дьолго) кирип, чаналарды чечип алала бир кезек ёй-гё чана дьок базары болуп дьат. Барааткан дьерден туура, ёске дьер дьаар бир канча дьакшы чаначыларды бир 0,5—1 км. кирези дьерге ийип ийер, озор онон ойто тескеери изи-ле отрядына дьедип келер. Бир километр кирези ёдёлё, от-ряд дьом дьерге чыгар керек, эн кийининдеги кижидезе-чыккан дьолло бойынын кийининен ары карагайдын быдагын, узуны 1,5—2 м. чибинин будагын эмезе бир тану чырбагал-ды армакчыла буулайла эмезе таякка илеле сюуртеп алар. Айдарда, чананын дьаны чыккан дьолы эски дьолго тюней боло берип дьат.

Анчадала технический дьанынан ас белетенген чаначы-ларла командный переходторды ёткюрер тушта артыкту чананы ла таякты кыялта дьок алар керек. Артыкту мате-риальный частьтарды алып дьюрерге, бир канча эжер ча-наны коштой салала дьаба айрылышпас эдип танала алып дьюрерге кем дьок. „Тартаачылар“ эдип эн артык таскаган чаначылдарды чыгарар.

Военизированный переход сакибас дьанынан негеле учураар. Онын учун, переходко барардан озо, переходтын роководительдери агаш дьаар, дьуука дьаар база онон до ёскё дьерлер дьаар засадага сакыырга чаначылар ийип дьат. Отряд (оны билбей) засадага дьедип келеле, мылтык атканына тюней тыркырууштын юнин угала, дьуучыл ээжини бюдюрп дьат.

Дьолдын экинчи бёлюгине дьеделе, командир „газы“ деп сигнал берип дьат, участниктер десе онын аайынча противогаз кийип дьадылар. Дьолдын ючинчи бёлюгине дьеделе десе, ортяд артиллерийский адыштын табыжына тюней табыш угала, онон артык чачыны строй тузаланар.

Бу ончозы дьилбюлю де, соотту да болуп, дьаан тузазын дьетирет, ненин учун десе сюрекей баалу дьуучыл таскамырларга таскап дьат.

Редактор перевода *Т. К. Бардин.*

Тираж 2100 экз. Подписано к печати 7/III-1941 г.
АН166. Объем 1 п. л. Авторских лист. 0,75 п. л.
Знаков в печ. листе 36600. Цена 25 коп.
Заказ № 302.

г. Ойрот-Тура, тип. из-ва «Кызыл Ойрот».
Ойротская, 63.

Баазы 25 акча.
Цена 25 коп.

15016

Полковник А. В. Гавричнов

Лыжник-боец

*Перевод с русского
на ойротский язык.*